

Projekt

UCHWAŁA Nr
Rady Gminy Ropa
z dnia

w sprawie: przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Ropa z perspektywą pięcioletniego okresu realizacji tj. 2024-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 609 ze zm.), art. 16 b ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 ze zm.) Rada Gminy w Ropie uchwała, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Ropa z perspektywą pięcioletniego okresu realizacji tj. 2024-2028 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Ropa.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

§ 4

Traci moc uchwała nr III/15/24 Rady Gminy Ropa dnia 28 maja 2024 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Ropa z perspektywą pięcioletniego okresu realizacji tj. 2024 – 2028.

RADCA PRAWNY
mgr Dariusz Napora
KR 2499

UZASADNIENIE DO PROJEKTU UCHWAŁY RADY GMINY ROPA
w sprawie przyjęcia Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Ropa z perspektywą
pięcioletniego okresu realizacji tj. 2024-2028

Zgodnie z art. 16 b ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej .

Opracowanie Strategii pozwala wyznaczyć główne kierunki działań zmierzające do poprawy sytuacji społecznej na terenie Gminy Ropa.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Ropa określona w załączniku do niniejszej uchwały obejmuje w szczególności diagnozę sytuacji społecznej , prognozę zmian w zakresie objętym strategią, cele strategiczne , kierunki niezbędnych działań, sposób realizacji strategii oraz jej ramy finansowe, a także wskaźniki realizacji działań.

W dotychczas przyjętej Strategii wskazano źródła finansowe niezbędne do realizacji przyjętych celów i działań. W przedstawionym projekcie poszerzono zakres merytoryczny Strategii o doprecyzowanie ram finansowych w zakresie wydatków w pomocy społecznych i innych obszarach polityki społecznej. Uwzględniono działy takie jak: ochrona zdrowia, pomoc społeczna, pozostałe działania w zakresie polityki społecznej, edukacyjna opieka wychowawcza, rodzina . Odniesiono się do wydatków poniesionych faktycznie w 2022 r. oraz 2023 r. oraz opracowano prognozę na kolejne lata 2024- 2028 .

**Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów
Społecznych w Gminie Ropa
z perspektywą pięcioletniego okresu realizacji
tj. 2024 - 2028**

Spis treści

Informacje wprowadzające	3
I. Wnioski strategiczne.....	3
II. Cele i zadania.....	5
III. Zarządzanie Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych	13
IV. Ramy finansowe	16
Załącznik.....	18

Informacje wprowadzające

Przystępując do budowy niniejszego dokumentu kierowano się następującymi założeniami:

- 1) autorem Strategii jest GOPS, jako główny podmiot reagowania na zjawisko społecznej szkody na terenie Gminy Ropa, który opracował dokument Strategii na okres pięciu lat,
- 2) celem opracowania Strategii jest wyposażenie GOPS Ropa w instrument zarządzania strategicznego, za pomocą którego wyznacza się główne kierunki działań zmierzających do poprawy sytuacji społecznej na terenie Gminy Ropa,
- 3) fundamentalną podstawą prawną opracowania Strategii stanowi Ustawa z dnia 12 marca 2004r.o pomocy społecznej. Na podstawie Art.16b przywołanej Ustawy dokument, jakim jest Strategia ma uwzględniać następujące elementy: diagnozę sytuacji społecznej, prognozę zmian w zakresie objętym Strategią, cele strategiczne projektowanych zmian, kierunki niezbędnych działań, sposoby realizacji strategii oraz jej ramy finansowe i wskaźniki realizacji działań. Przygotowując dokument uwzględniono te wytyczne,
- 4) Strategia powstawała w następstwie następujących po sobie kolejnych działań: diagnostycznych, które uzupełniono prognozą oraz projekcyjną. Wyniki poddano opinii społecznej prowadząc konsultacje w formie ankiety udostępnionej na stronach internetowych oraz w siedzibie GOPS i Urzędu Gminy.
- 5) Strategia składa się z trzech części. Część I to wnioski strategiczne. W tej części zamieszczono refleksje z przeprowadzonych procesów diagnostycznych i prognostycznych, które opisano i zamieszczono w załączniku. Część II, to cele i zadania. W tej części dokumentu opisano cele i zadania, jakie nakreślono dla GOPS Ropa w perspektywie czasowej 2024-2028, jak również naniesiono wskaźniki realizacji tych celów. Cele Strategii GOPS Ropa porównano z celami innych, wybranych dokumentów regulujących postępowanie w obszarze pomocy społecznej. Część III to założenia dotyczące prac przy wdrażaniu dokumentu.

I. Wnioski strategiczne

Opierając się na wynikach diagnozy stwierdzić trzeba, że z punktu widzenia ilościowego dominującym problemem społecznym na terenie Gminy Ropa jest ubóstwo. Na drugim miejscu i trzecim plasują się problemy zdrowotne, tj. niepełnosprawność i choroba. Na kolejnych dwóch miejscach znalazły się bezrobocie oraz potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności. Problemami o relatywnie śladowym charakterze okazały się być

bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, alkoholizm lub narkomania, przemoc w rodzinie, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa.

Wymienione problemy pogrupowano względem ich rodzaju, uwzględniając przy tym ich zasadnicze wzajemne na siebie oddziaływanie:

- obszar I - ubóstwo i bezrobocie - to nawiązanie do zagrożenia w funkcjonowaniu, spowodowane kwestiami materialnymi,
- obszar II - problemy zdrowotne, obejmujący niepełnosprawność i długotrwałą chorobę - powodujące bycie zależnym,
- obszar III - to problemy rodziny i jednostki, obejmujący bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzebę ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, alkoholizm lub narkomanię, przemoc w rodzinie, zdarzenia losowe i sytuację kryzysową.

Na podstawie ustalonych obszarów problemowych wyznaczono cele strategiczne dla dokumentu Strategii.

Obszar problemowy	Cel strategiczny
I. ubóstwo i bezrobocie	<i>I. Wsparte osoby ubogie i zagrożone ubóstwem</i>
II. problemy zdrowotne	<i>II. Poprawiona sytuacja osób zależnych</i>
III. problemy rodziny i jednostki	<i>III. Zredukowane zjawiska zagrażające funkcjonowaniu jednostki i rodziny</i>

W tym miejscu zwrócić uwagę należy na wzajemne uzupełnianie się nakreślonych celów. Cele ustalano uwzględniając wzajemne przenikanie się i współoddziaływanie poszczególnych problemów ulokowanych w danych obszarach. Kreśląc cele myślano w ten sposób, aby dany cel realizował swój zasadniczy zamysł oraz wnosił wkład w realizację pozostałych celów. Logika ta umożliwi, że:

- wsparcie ubogich i bezrobotnych może się przyczynić do poprawy sytuacji rodziny i jednostki, w tym osób zależnych,
- udzielenie pomocy osobom zależnym przyczynić się może do podjęcia przez nich (lub powrotu), co wniesie pozytywny wkład w funkcjonowanie rodziny,
- pomoc rodzinie i jednostce wesprze osoby ubogie lub bezrobotne, również te zależne.

II. Cele i zadania

Wizja to najbardziej ogólny, długookresowy cel nadrzędny, którego realizacji podporządkowane są proponowane cele strategiczne. Jest wyrazem pożądanego obrazu Gminy w określonym wymiarze czasowym. Wizja ma pełnić przede wszystkim funkcję informacyjną i motywacyjną. W ślad za powyższym autorzy dokumentu przyjęli, że wizja Gminy Ropa w obszarze pomocy społecznej otrzyma następujące brzmienie:

***GMINA ROPA OBSZAREM ZAPEWNIAJĄCYM PROFESJONALNE WSPARCIE
RODZINIE I JEDNOSTCE ZAGROŻONEJ LUB DOTKNIĘTEJ
WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM***

W dążeniu do ww. celu nadrzędnego nakreślono cele strategiczne, które nawiązują do przyjętej wizji. Cele te przede wszystkim stanowią odpowiedź na rozpoznane problemy. Charakteryzuje je wysoki poziom ogólności i długi horyzont planowania. Cele te rozpisano na cele operacyjne, które stanowią uszczegółowienie i konkretyzację celów strategicznych. Każdemu z celów operacyjnych przypisano konkretne zadania, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celu, do którego dane zadania nawiązują. Zadaniom z kolei przypisano terminy realizacji oraz wskaźniki.

Poniżej zamieszczono przegląd celów przyjętych w niniejszej Strategii.

Cel strategiczny I			
<i>Wsparte osoby ubogie i zagrożone ubóstwem</i>			
Podmiot odpowiedzialny: GOPS Ropa			
Podmioty zaangażowane: organizacje publiczne, prywatne, trzeciego sektora, które prowadzą działalność związaną z zadaniami niniejszego celu strategicznego, z terenu Gminy Ropa i nie tylko			
CELE OPERACYJNE	ZADANIA	TERMINY REALIZACJI	WSKAŹNIK REALIZACJI
<u>Cel operacyjny</u> 1 <i>Poprawiona sytuacja osób dotkniętych ubóstwem</i> termin realizacji celu: 2028r.	1) organizowanie cyklicznych zbiórek żywności i artykułów, 2) organizowanie dożywiania, 3) ułatwianie dostępu do ochrony medycznej, 4) ułatwianie dostępu do środków ochrony prawnej, 5) udzielanie innego rodzaju wsparcia instrumentalnego, związane z dostarczaniem osobom potrzebującym konkretnej pomocy w formie materialnej lub świadczenia usług, 6) inne.	na bieżąco, według pojawiających się potrzeb	-l. os., które otrzymały wsparcie zgodnie ze zgłaszanym zapotrzebowaniem -kwota wydanych środków

<u>Cel operacyjny</u> <u>2</u> <i>Poprawiona sytuacja osób bezrobotnych</i> ----- termin realizacji celu: 2028r. -----	1) organizowanie prac interwencyjnych i robót publicznych, 2) utworzenie i prowadzenie banku danych dotyczących wolnych miejsc w pracy na terenie Gminy i powiatu, 3) aktywizacja zawodowa poprzez wolontariat (praca za doświadczenie), 4) likwidacja luki kompetencyjnej poprzez zwiększenie wiedzy i umiejętności osób bezrobotnych i osób zagrożonych bezrobociem, 5) wymiana informacji pomiędzy lokalnymi pracodawcami a poszukującymi zatrudnienia z terenu Gminy, 6) udzielanie innego rodzaju wsparcia instrumentalnego, związane z dostarczaniem osobom potrzebującym konkretnej pomocy w formie materialnej lub świadczenia usług, 7) umożliwienie klientom GOPS uczestnictwa w programach pomocowych, kierowanych do osób dotkniętych problemem bezrobocia, 8) promowanie prowadzenia działalności gospodarczej, 9) inne.	na bieżąco, według pojawiających się potrzeb	-l. os., które otrzymały wsparcie zgodnie ze zgłaszanym zapotrzebowaniem -kwota wydanych środków

Cel strategiczny II <i>Poprawiona sytuacja osób zależnych</i> Podmiot odpowiedzialny: GOPS Podmioty zaangażowane: organizacje publiczne, prywatne, trzeciego sektora, które prowadzą działalność związaną z zadaniami niniejszego celu strategicznego, z terenu Gminy Ropa i nie tylko			
CELE OPERACYJNE	ZADANIA	TERMINY REALIZACJI	WSKAŹNIK REALIZACJI
<u>Cel operacyjny 1</u> <i>Poprawiona sytuacja osób dotkniętych niepełnosprawnościami</i> ----- termin realizacji celu: 2028r. -----	1) ułatwianie dostępu do ochrony medycznej, 2) organizowanie pomocy prawnej, 3) organizowanie zbiórki żywności i artykułów, 4) zwiększenie przejawów aktywności społecznej osób zależnych (starszych, niepełnosprawnych), 5) wspieranie rozwoju wolontariatu na rzecz pomocy osobom zależnym,	na bieżąco, według pojawiających się potrzeb	-l. os., które otrzymały wsparcie zgodnie ze zgłaszanym zapotrzebowaniem -kwota wydanych środków

<u>Cel operacyjny 2</u> <i>Poprawiona sytuacja osób dotkniętych długotrwałą chorobą</i> ----- termin realizacji celu: 2028r. -----	6) aktywizowanie otoczenia na rzecz wspierania osób zależnych, 7) włączanie się GOPS w realizowanie programów dedykowanych osobom starszym 8) udzielanie innego rodzaju wsparcia instrumentalnego, związane z dostarczaniem osobom potrzebującym konkretnej pomocy w formie materialnej lub świadczenia usług opiekuńczych, 9) inne.		

Cel strategiczny III			
<i>Zredukowane zjawiska zagrażające funkcjonowaniu jednostki i rodziny</i>			
Podmiot odpowiedzialny: GOPS			
Podmioty zaangażowane: organizacje publiczne, prywatne, trzeciego sektora, które prowadzą działalność związaną z zadaniami niniejszego celu strategicznego, z terenu Gminy Ropa i nie tylko			
CELE OPERACYJNE	ZADANIA	TERMINY REALIZACJI	WSKAŹNIK REALIZACJI
<u>Cel operacyjny 1</u> <i>Udzielone wsparcie rodzinom niewydolnym wychowawczo</i> ----- termin realizacji celu: 2028r. -----	1) udzielanie wsparcia teoretycznego służącego wzmocnieniu kompetencji wychowawczych (pedagogizacja rodziców), 2) organizowanie dostępu do asystenta rodziny, 3) stwarzanie zaniedbywanym wychowawczo dzieciom możliwości korzystania ze świetlic środowiskowych, itp. zasobów infrastruktury, 4) stwarzanie dzieciom i rodzicom (wspólnie) możliwości konstruktywnego zagospodarowania czasu wolnego, 5) zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych w małżeństwie, 6) organizowanie systemu opieki nad dzieckiem przebywającym poza rodziną biologiczną, 7) udzielanie innego rodzaju wsparcia instrumentalnego, związane z dostarczaniem osobom potrzebującym konkretnej pomocy w formie materialnej lub świadczenia usług, 8) inne.	na bieżąco, według pojawiających się potrzeb	-l. os., które otrzymały wsparcie zgodnie ze zgłaszanym zapotrzebowaniem -kwota wydanych środków

<u>Cel operacyjny</u> <u>2</u> <i>Udzielne wsparcie kobietom w ochronie macierzyństwa i wzmacnione rodziny wielodzietne</i> ----- termin realizacji celu: 2028r. -----	1) organizowanie pomocy prawnej, 2) ułatwianie dostępu do ochrony medycznej (w tym do ochrony zdrowia psychicznego), 3) organizowanie zbiórki żywności i artykułów, 4) opracowanie i wdrożenie rozwiązań mających zabezpieczyć preferencyjne warunki do korzystania z różnych ofert kierowanych do klientów GOPS terenu Gminy, np. stołówki szkolonej, itp. (np. Karta Dużej Rodziny), 5) udzielanie innego rodzaju wsparcia instrumentalnego, związane z dostarczaniem osobom potrzebującym konkretnej pomocy w formie materialnej lub świadczenia usług, 6) inne.	na bieżąco, według pojawiających się potrzeb	-l. os., które otrzymały wsparcie zgodnie ze zgłaszanym zapotrzebowaniem -kwota wydanych środków
<u>Cel operacyjny</u> <u>3</u> <i>Poprawione bezpieczeństwo rodziny i jednostki</i> ----- termin realizacji celu: 2028r. -----	1) objęcie pomocą prawną ofiary przemocy, 2) ułatwianie dostępu do pomocy medycznej ofiarom przemocy i osobom z problemem uzależnień, 3) monitorowanie rodzin „szczególnego ryzyka” (przemoc, uzależnienia), 4) przygotowanie modelowych zachowań reagowania na zjawisko przemocy, 5) zapewnienie schronienia dla ofiar przemocy, 6) zapewnienie pomocy rodzinom w formie asystenta rodziny, 7) prowadzenie rozmów, prelekcji, pogadanek z rodzicami nt. zapobiegania zagrożeniom, 8) udzielanie innego rodzaju wsparcia instrumentalnego, związane z dostarczaniem osobom potrzebującym konkretnej pomocy w formie materialnej, 9) inne.		

Zamieszczone cele wymagają uzasadnienia. Podstawowym uzasadnieniem są informacje wynikające z diagnozy problemów występujących w sferze społecznej gminy Ropa. Dla podjęcia celu strategicznego nr I *Wsparte osoby ubogie i zagrożone ubóstwem*, uzasadnieniem jest fakt, że ubóstwo to dominujący problem społeczny. Ubóstwo zakwalifikowano na miejscu pierwszym. Warto również zwrócić uwagę na następujące słabe strony, które ustalono przeprowadzając analizę SWOT: brak odpowiedniej ilości ofert pracy, bardzo duży odsetek mieszkańców utrzymujących się z niezarobkowych źródeł dochodu

(przede wszystkim renty i emerytury), problemy mentalne mieszkańców, przyzwyczajenie do stagnacji, istniejący stereotyp ograniczający rozwój zawodowy i społeczny kobiet (kobieta skupia uwagę i energię na obowiązkach rodzinnych, decyzje kobiet co do aktywności zawodowej i społecznej są uzależnione od wpływu argumentów mężczyzn). Skoncentrowanie się na ww. celu wynika również z faktu, iż wiele problemów związanych z wykluczeniem społecznym oraz kształtowaniem się patologii w rodzinie i społeczeństwie wynika z utraty, bądź niemożliwości znalezienia pracy i w efekcie pojawienia się ubóstwa. Ma to wpływ na obniżenie statusu majątkowego oraz na obniżenie poczucia własnej wartości.

Informacjami pochodzącymi z diagnozy, które uzasadniają podjęcie celu nr II ***Poprawiona sytuacja osób zależnych***, są te, według których niepełnosprawność i długotrwała choroba to problemy zajmujące odpowiednio drugie i trzecie miejsce wśród problemów społecznych Gminy Ropa. Co więcej, podczas analizy SWOT stwierdzono, że w Gminie mają miejsce niekorzystne trendy w masowej kulturze pomijające problemy ludzi niezaradnych, ubogich, starych, niepełnosprawnych, chorych – prowadzące do ich stopniowego wykluczania z życia społecznego. Wypowiedzi te uzupełnić można również o to, że instytucjonalne wsparcie osób, które z racji niekorzystnego stanu zdrowia nie są w stanie w pełni realizować własnych aspiracji, pragnień, celów, które nadają życiu sens - jest obecnie istotnym wyzwaniem służb socjalnych.

Przyjęty cel strategiczny nr III ***Zredukowane zjawiska zagrażające funkcjonowaniu jednostki i rodziny***, wynika z tego, że podczas diagnozy wykazano występowanie problemów dotyczących właśnie rodzinę i poszczególnych jej członków. Problemami tymi są potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, przemoc w rodzinie, alkoholizm lub narkomania, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa. Są to problemy, które plasują się na kolejnych miejscach pod względem ilości udzielanego wsparcia. Podczas przygotowywania macierzy SWOT rozpoznano dodatkowe czynniki, które przemawiają za podjęciem interwencji w kierunku poprawy sytuacji rodziny i jednostki. Czynnikiemami tymi są: brak skutecznej polityki pro rodzinnej państwa, wnikające w kulturę zmiany modelu rodziny wielopokoleniowej na jedno-, dwupokoleniową, przenikanie z większych miast trendów życia typu „singiel/singielka” będących alternatywą dla zakładania rodziny, niekorzystne prognozy dot. rozwijania się problemów społecznych (niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, alkoholizm lub narkomania, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa), prognozowany "bezruch" w kwestii przemocy domowej.

Uzasadniając podjęcie celu warto również dodać, że rodzina stanowi podstawowe środowisko w którym rodzą się i wychowują dzieci. Jest pierwszą i podstawową komórką społeczną, w której funkcjonuje człowiek. W obecnych czasach rodzina narażona została na wiele zagrożeń, którym dodatkowej negatywnej siły sprawczej dostarczają uwarunkowania gospodarcze. Można tu wymienić: rosnące przyzwolenie społeczne na różnego rodzaju zachowania dewiacyjne wykazywane przez jednostkę – np. przemoc, lub organizację – np. wywołująca społeczną szkodę niska społeczna odpowiedzialność biznesu, dostrzegalne w szerokiej skali (kraju) postawy roszczeniowe wobec państwa i wyuczona bezradność mieszkańców, nasilające się zjawisko pokoleniowego dziedziczenia bezradności, brak perspektywicznego myślenia (chętnie podejmowanie pracy na czarno => brak zabezpieczenia na przyszłość => uzależnienie od świadczeń społecznych), obecne uzależnienia – przyczyny konfliktów rodzinnych. Ponadto, problemy takie jak np. przemoc, uzależnienia charakteryzują się tym, że są nie do końca zdiagnozowane pod kątem zasięgu ich występowania.

Na koniec uzasadnień dodać można, że w macierzy SWOT znajduje się szereg rozpoznanych czynników, które popierają wybór każdego z omówionych czterech celów strategicznych. Mowa tu o takich czynnikach, jak: za mała edukacja społeczeństwa w zakresie problematyki społecznej i niedostatki polityki informacyjnej Gminy w tym zakresie, brak "zauważalnych" lokalnych grup samo-wsparcia, roszczeniowość postaw klientów wobec GOPS, dostrzegalny rozpad więzi i solidarności sąsiedzkiej, rozluźnienie więzi rodzinnych, coraz częstsze pojawianie się postaw aspołecznych. Ponadto, pomimo prognozowanej poprawy sytuacji społecznej na terenie Gminy Ropa, dotyczącej poprawiania się sytuacji osób ubogich, dotkniętych bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - koniecznym jest realizowanie wyznaczonych celów strategicznych dotyczących tych zagadnień, gdyż przyczynia się one nie tylko do wypełnienia się prognozy, ale również przyspieszą spełnienie się tej prognozy i poprawią jej efekty.

W rozdziale Strategii, który dotyczy celów zasadnym jest wykazanie powiązań pomiędzy przyjętymi w ww. dokumencie celami, a celami wybranych dokumentów strategicznych nawiązujących do działań w zakresie pomocy społecznej. Prowadzona analiza nie obejmowała poziomu zadań/działań, jakie składały się na dany cel. Decyzję tę podjęto z uwagi na fakt, że analiza ma wykazać powiązanie celów, a tym samym wskazać na to, że Strategia przygotowana przez GOPS Ropa wpisuje się w szerszą wizję rozwiązywania problemów społecznych i jest jej częścią.

Na poziomie regionu do porównań wybrano Strategię Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Według ROPS Kraków [rops.krakow.pl], "wizja, jaka została określona

w strategii zakłada, że Małopolska stanie się "regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej. Szczególne miejsce w strategii zajmują Małopolanie oraz ich rodziny. Zasadniczym punktem odniesienia dla działań wspierających rozwój regionu, będzie wyrównywanie szans rozwojowych małopolskich rodzin. Dlatego też wszelkie aktywności samorządu województwa zmierzające do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, zarówno w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym, jak i terytorialnym, inicjowane będą z myślą o małopolskich rodzinach." Strategia GOPS wpisuje się w ww. koncepcje. Poniżej wykazano zbieżność kierunków działań.

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”	Cele Strategii GOPS Ropa
OBSZAR I: MAŁOPOLANIE Cel szczegółowy w obszarze „Małopolanie” Główne kierunki polityki rozwoju: 1. Małopolskie 2. Opieka zdrowotna 3. Bezpieczeństwo 4. Sport i rekreacja 5. Kultura i dziedzictwo 6. Edukacja 7. Rynek pracy	<i>I. Wsparcie osoby ubogie i zagrożone ubóstwem</i> <i>II. Poprawiona sytuacja osób zależnych</i> <i>III. Zredukowane zjawiska zagrażające funkcjonowaniu jednostki i rodziny</i>

Na poziomie powiatu dokumentem, który wybrano do porównań był Program Rozwoju Powiatu Gorlickiego na lata 2021-2027. Dokument ten, zdaniem jego autorów, określa kierunki rozwoju w zmieniających się warunkach zewnętrznych i wewnętrznych kraju. Jak wykazano poniżej, Strategia GOPS wpisuje się w postanowienia ujęte na poziomie powiatu, w którego granicach zlokalizowana jest Gmina Ropa. Korelacja planowanych działań zachodzi na polu publicznej pomocy społecznej.

Program Rozwoju Powiatu Gorlickiego na lata 2021-2027	Cele Strategii GOPS Ropa
CEL STRATEGICZNY 1: Wysoki poziom aktywności społecznej oraz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców	<i>I. Wsparcie osoby ubogie i zagrożone ubóstwem</i> <i>II. Poprawiona sytuacja osób zależnych</i> <i>III. Zredukowane zjawiska zagrażające</i>

Na poziomie Gminy Ropa, dokumentem którego treść poddano analizie zbieżności była Strategia Rozwoju Gminy Ropa na lata 2021-2030. Przywołana Strategia Gminy jest dokumentem o fundamentalnym znaczeniu, określającym cele, kierunki działań oraz oczekiwane rezultaty, do których darzy lokalny samorząd w nakreślonej perspektywie czasowej.

Strategia GOPS w Ropie nawiązuje bezpośrednio do celów w wymiarze społecznym.

Strategia Rozwoju Gminy Ropa na lata 2021-2030	Cele Strategii GOPS Ropa
CEL STRATEGICZNY 1: Wysoki poziom aktywności społecznej oraz zaspokojenia potrzeb społecznych mieszkańców	<i>I. Wsparcie osoby ubogie i zagrożone ubóstwem</i> <i>II. Poprawiona sytuacja osób zależnych</i> <i>III. Zredukowane zjawiska zagrażające funkcjonowaniu jednostki i rodziny</i>

Biorąc pod uwagę zamieszczone analizy zbieżności, podkreślić trzeba, że niniejsza Strategia wpisuje się w cele podstawowych programów gminy, powiatu i województwa. Oznacza to korelację polityk publicznych na tych poziomach, transfer polityk z poziomu województwa do Gminy Ropa, gdzie ich realizacja wnosić będzie wkład w szerszy kontekst - regionu.

III. Zarządzanie Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych

Aby narzędzie, jakim jest Strategia, mogło być określane mianem skutecznego – muszą zostać wdrożone ujęte w nim zapisy. W ślad za tym przyjęty został harmonogram i podział prac przy wdrożeniu dokumentu.

L.p.	ZADANIA IMPLEMENTACYJNE	Termin realizacji	Podmiot odpowiedzialny
1	Przyjęcie Strategii przez kierownictwo GOPS	II kw. 2024	Kierownik GOPS
2	Przedłożenie Strategii na sesję Rady Gminy celem jej uchwalenia	II kw. 2024	Kierownik GOPS
3	Wyznaczenie Zespołu ds. wdrażania Strategii	III kw. 2024	Kierownik GOPS
4	Realizacja celów Strategii	na bieżąco	Zespołu ds. wdrażania Strategii
5	Angażowanie partnerów wdrożeniowych	na bieżąco	Zespołu ds. wdrażania Strategii
6	Prowadzenie monitoringu	na bieżąco	Zespołu ds. wdrażania Strategii
7	Prowadzenie ewaluacji	w trakcie / na koniec*	Zespołu ds. wdrażania Strategii
8	Opracowanie końcowego raportu oceniającego realizację ze względu na osiągnięte cele i zrealizowane zadania	Do końca 2028r	Zespołu ds. wdrażania Strategii

*decyzję podejmuje Kierownik GOPS na podstawie monitoringu prowadzonego przez Zespół ds. wdrażania Strategii

Poza powyższym harmonogramem, istotnym wymogiem stawianym dokumentom takim, jak Strategia jest:

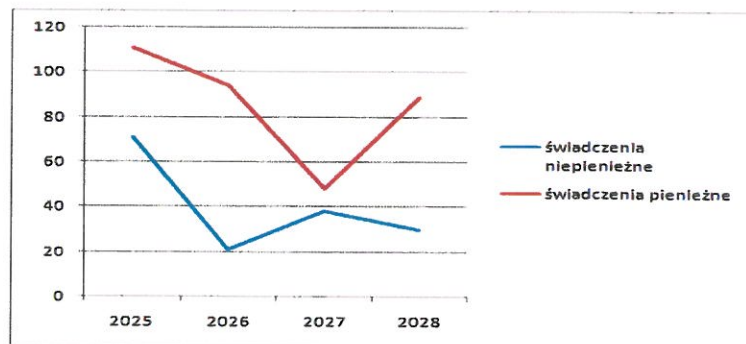
- partnerstwo - mowa tu o nawiązaniu nieformalnych, bądź formalnych relacji z niezależnymi podmiotami, opartej na wzajemnym zaufaniu, zaangażowaniu i odpowiedzialności stron, które zdecydowały się współpracować po to, aby wesprzeć osoby i rodziny, które znalazły się w wymagającej wsparcia sytuacji życiowej,
- administracja - za istotne rozwiązanie uznano także zabezpieczenie zaplecza administracyjnego. Chodzi tu głównie o archiwizację powstałych w wyniku wdrażania programu dokumentów,

- instrumenty - każdy cel, aby mógł być poprawnie realizowany powinien posiadać również paletę odpowiednich instrumentów realizacji. Narzędzia te powinny skutecznie zapewniać realizację celów. Do instrumentów tych zaliczają się: lokalna infrastruktura, dostępne środki finansowe, regulacje prawo-organizacyjne, projekty, inne.

-promocja - informacje dotyczące planowanych działań powinny być podawane do publicznej wiadomości. Można tego dokonywać za pomocą narzędzi takich jak np.: tablice informacyjne w urzędzie gminy i strategicznych miejscach na jej terenie, prasa lokalna, plakaty, ulotki, Internet, spotkania z mieszkańcami.

Zaprezentowany powyżej katalog nie jest zbiorem zamkniętym. Za przykład posłużyć tu może tzw. kapitał społeczny (w rozumieniu mobilizacji społecznej czyli m.in. gotowości do: podejmowania działań na rzecz ogółu, udzielania się w zgromadzeniach i akcjach organizowanych przez wspólnotę lokalną).

Zarządzanie Strategią uwzględniać powinno także kwestie finansowe. Postulat ten można spełnić prognozą dotyczącą zapotrzebowania na formy pomocy w pięcioletnim horyzoncie czasowym niniejszej Strategii.

Wykres zawiera szacunki dokonane na podstawie danych dotyczących form pomocy, które zamieszczono w części dokumentu zawierającej diagnozę (w części określonej jako załącznik). Pamiętać przy tym należy, że zamieszczone formy wsparcia są prognozowanymi, tzn. zostały oszacowane na podstawie posiadanych danych, a tym samym przedstawione są z pewnym prawdopodobieństwem. Uzyskanie tego typu prognoz jest w Strategii instrumentem do wyobrażenia portfela form pomocy, która udzielana będzie podczas realizacji celów Strategii. Formy te należy jednak traktować orientacyjne. Jak przedstawia rysunek, dominującą formą pomocy będą świadczenia pieniężne. Przyjętym źródłem finansowania wydatków jest budżet GOPS oraz środki zewnętrzne. Mówiąc o środkach zewnętrznych należy mieć na uwadze przede wszystkim środki oferowane w ramach projektów krajowych

oraz dotowanych przez innych grantodawców, np. projekty unijne. Realizacja tych przedsięwzięć wniesie też wkład w świadczenie niepieniężnych form pomocy. Dobrym przykładem są finansowane z projektów unijnych różnego rodzaju zajęcia pomocowe. Wymienić tu można pomoc psychologiczną rozwijającą kompetencje, wsparcie prawnika.

IV. Ramy finansowe

Potrzeba określania ram finansowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wynika z treści art. 16b. ust 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 901 ze zmianami). Jednym z warunków realizacji wskazanych celów w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych jest jej finansowanie.

Podstawowym źródłem finansowania powyższej Strategii będą środki pochodzące z budżetu gminy Ropa. Zaplanowane zadania w niniejszej Strategii będą finansowane także przez:

- budżet Wojewody
- budżet Samorządu Województwa
- fundusz Pracy
- fundusz Solidarnościowy
- środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
- środki Unii Europejskiej
- środki finansowe pozyskiwane przez organizacje pozarządowe
- środki własne podmiotów uczestniczących w realizacji Strategii.

Ramy finansowe Strategii uzależnione są od możliwości finansowych gminy Ropa. Realizacja poszczególnych celów i zadań wymienionych w Strategii uzależniona będzie od środków posiadanych przez Gminę oraz pozyskanych źródeł zewnętrznych.

Prognozy wykorzystane do sporządzenia ram finansowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Ropa przyjęto w oparciu o wydatki socjalne na lata 2022-2023, które zostały opracowane na podstawie oceny zasobów pomocy społecznej. Działania wynikające z realizacji Strategii będą finansowane w danym roku do wysokości zatwierdzonego planu finansowego. Prognoza uwzględnia także ryzyko finansowe, tj. zmianę przepisów, wzrost wydatków, inflację.

W prognozie na lata 2024-2028 zastosowano średnią wzrostu 2,5% w skali roku wydatków na pomoc społeczną.

Ramy finansowe Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Ropa na lata 2024-2028

Rok	Ochrona zdrowia (dział 851)	Pomoc społeczna (dział 852)	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (dział 853)	Edukacyjna opieka wychowawcza (dział 854)	Rodzina (dział 855)	Ogółem
2022	86 454	2 248 599	3 843 306	368 174	6 609 538	13 156 071
2023	99 211	1 710 016	3 251 356	353 447	3 529 985	8 944 015
PROGNOZA						
2024	158 833	2 295 724	40 600	27 000	3 598 960	6 121 117
2025	162 803	2 353 117	41 615	27 675	3 688 934	6 274 144
2026	166 873	2 411 944	42 655	28 366	3 781 157	6 430 995
2027	171 044	2 472 242	43 721	29 075	3 875 685	6 591 767
2028	175 320	2 534 048	44 814	29 801	3 972 577	6 756 560

Źródło: opracowanie własne

Załączniki

Jako załącznik zamieszczono diagnozę, która pozwala na rozpoznanie rzeczywistego stanu problemów społecznych w Gminie Ropa. W dokumencie przyjęto, że diagnoza stanowić będzie istotny element poprzedzający wybór i podjęcie decyzji, co do celów działania GOPS. Prowadząc diagnozę pobrano dane dotyczące przyczyny udzielanego przez GOPS wsparcia w latach 2019-2023.

waga*	przyczyna wsparcia	okres czasu, dane w os.				
		2019r	2020r	2021r	2022r	2023r
I	ubóstwo	196	159	61	56	56
II	niepełnosprawność	53	38	49	52	51
III	długotrwała lub ciężka choroba	36	33	57	38	44
IV	bezrobocie	15	10	13	15	15
V	potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	0	0	24	18	18
VI	bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	11	7	7	7	1
	alkoholizm lub narkomania	5	1	5	6	2
	przemoc w rodzinie	2	0	3	2	0
	zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa	1	2	0	0	3

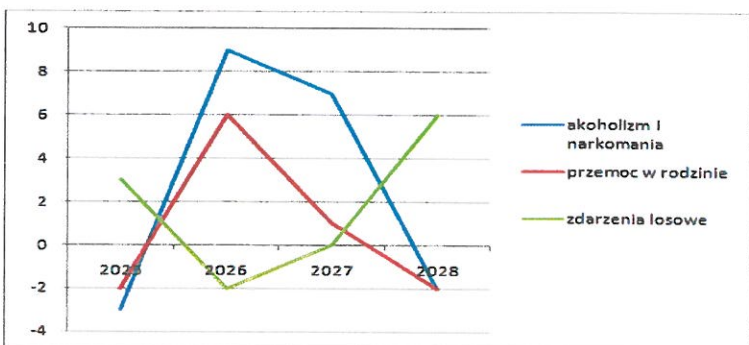
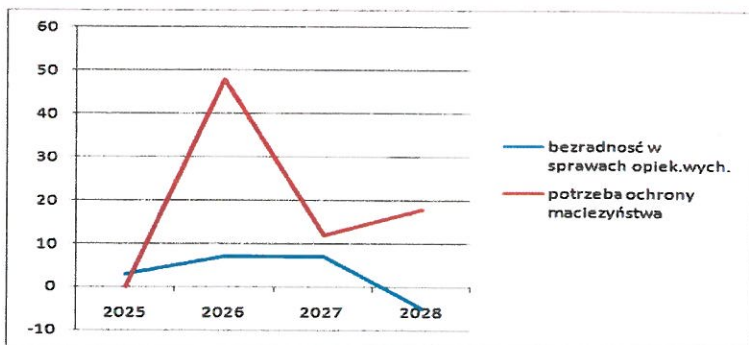
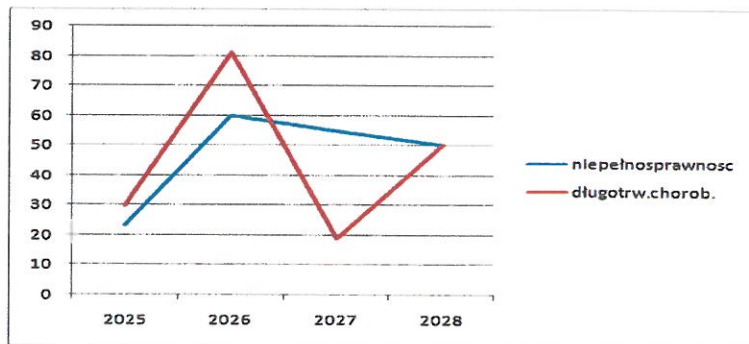
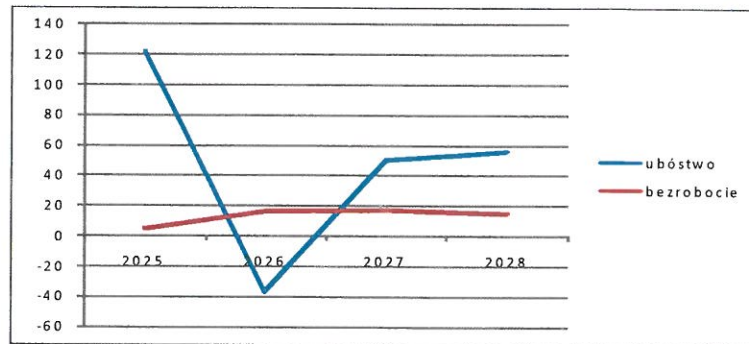
*ilość osób dotkniętych danym problemem na tle mieszkańców Gminy.

Z zamieszczonych danych wynika, że w latach 2019-23, cztery problemy społeczne wyróżniające się po względem ilości osób nimi dotkniętych, to: ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie. Zdecydowanie mniej osób korzystało z pomocy GOPS, z powodu bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, alkoholizmu lub narkomanii, przemoc w rodzinie, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa.

Na podstawie danych zamieszczonych powyżej, dotyczących zasięgu udzielanego wsparcia podjęto próbę określenia tego, co stanie się w przyszłości, tj. jak wyglądać będzie zasięg występowania problemów bez podjęcia odpowiednich działań interwencyjnych. Przygotowana prognoza posiadać będzie funkcje informacyjną oraz pobudzającą do działania przeciwstawiającego się zrealizowaniu prognozy - w przypadku prognozowanego rozwoju

zjawiska, jak również pobudzającą do działania przyczyniającego się do zrealizowania prognozy - w przypadku prognozowanej poprawy sytuacji.

Prognozę przygotowano z wykorzystaniem metody ekstrapolacji trendów, która umożliwia przewidywanie przyszłości w oparciu o ciąg zdarzeń z przeszłości, z wykorzystaniem odpowiednich danych, które dotyczyć będą zamieszczonych wyżej przyczyn udzielania przez GOPS wsparcia w latach 2019-23.

W przypadku spełnienia się prognozy, spośród 9 problemów poddanych prognozowaniu:

- 2 ulec mogą ograniczeniu (ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych) - prognozy te uznać można jako pozytywne, realizacja celów Strategii wspomogłoby ich zrealizowanie,

- 1 (przemoc w rodzinie) pozostanie na niezmiennym poziomie oddziaływania, nie jest to pozytywny sygnał, realizacja celów Strategii pomoże temu przeciwdziałać,

- 6 ulegnie rozlaniu się na szersze grupy osób (niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, alkoholizm lub narkomania, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa) - to sytuacja szczególnie newralgiczna, silny bodziec do realizacji postanowień niniejszego dokumentu.

Prócz analizy zasięgu występowania problemów społecznych przeprowadzono również analizę wykorzystywania formy pomocy - pieniężnych i niepieniężnych, w latach 2019-2023.

rodzaj świadczenia	okres czasu, dane w g l. rodzin				
	2019r	2020r	2021r	2022r	2023r
pieniężne	189	150	122	85	87
niepieniężne	55	63	42	40	35

Realizacja świadczeń na przestrzeni analizowanych lat uległa obniżeniu. Niemniej jednak wyraźnie dominowało zapotrzebowanie na pomoc finansową. Dla przykładu - ponad dwukrotnie wyższe zapotrzebowanie w rok 2023. Zamieszczone informacje pokazują pewien trend, który warto wziąć pod uwagę w przyszłych działaniach.

Przeprowadzoną diagnozę postanowiono uzupełnić o analizę SWOT. Analiza SWOT stanowi ważny element diagnozy. Pozwala zaprezentować oraz dokonać analizy atutów i słabości badanej gminy wobec szans i zagrożeń kreowanych przez otoczenie. Skrót SWOT pochodzi z języka angielskiego i oznacza:

Strengths	----->	Mocne (silne) strony
Weaknesses	----->	Słabe strony
Opportunities	----->	Szanse
Threats	----->	Zagrożenia

W analizie przedstawiono zatem zestaw głównych czynników, które uznano za kluczowe z punktu widzenia dalszych prac projekcyjnych. Czynniki te rozpoznano w drodze analizy dokumentów zastanych oraz w drodze twórczej dyskusji w formie tzw. „burzy mózgów”, stanowiącej sposób zespołowego poszukiwania i analizy przedmiotowych zagadnień.

Macierz SWOT przedstawiono poniżej.

SILNE STRONY (+)

- + rozwijająca się cyfryzacja na terenie gminy, będąca przejawem przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców,
- + potencjał ludzki Gminy, w tym ludzi młodych mogących wykazywać zainteresowaniem wolontariatem (praca za doświadczenie),
- + przywiązanie do nauki Kościoła i tradycji,
- + istniejąca świadomość u pracowników GOPS istniejących problemów społecznych,
- + wykształcona, doświadczona i aktywna kadra,
- + istniejące organizacje pozarządowe i inne podmioty (dla współpracy przy realizacji zadań GOPS),
- + otwartość GOPS'u na podejmowanie współpracy w realizacji celów z podmiotami zewnętrznymi,
- + wspieranie przez samorząd działań GOPS na rzecz dzieci, młodzieży i rodziny.

SZANSE (+)

- + dostępność środków pozabudżetowych (np. UE), z możliwością przeznaczenia ich na wzmocnienie działań GOPS,
- + zgodność celów strategii z celami programów gminy, powiatu, województwa,
- + rosnąca popularność wolontariatu,
- + upowszechnianie w środowisku lokalnym pozytywnych wzorców postaw filantropijnych i charytatywnych,
- + łatwiejszy dostęp do szkolnictwa wyższego (N. Sącz, Gorlice),
- + rosnąca skuteczność ośrodków zewnętrznych zajmujących się problemami społecznymi (np. ROPS Kraków),
- + rosnąca liczba organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej,
- + wymiana doświadczeń i czerpanie wzorców w ramach współpracy z podmiotami zewnętrznymi,
- + pojawiające się, korzystne zmiany w ustawodawstwie (np. „Program Rodzina 500 Plus” i

SŁABE STRONY (-)

- brak odp. ilości ofert pracy,
- bardzo duży odsetek mieszkańców utrzymujących się z niezarobkowych źródeł dochodu (przede wszystkim renty i emerytury),
- problemy mentalne mieszkańców, przyzwyczajenie do stagnacji,
- ograniczone możliwości finansowe GOPS w stosunku do pojawiających się potrzeb,
- rosnący nadmiar obowiązków zawodowych obciążający kadre pracowniczą ośrodka,
- za mała edukacja społeczeństwa w zakresie problematyki społecznej i niedostatki polityki informacyjnej Gminy w tym zakresie,
- brak "zauważalnych" lokalnych grup samo-wsparcia,
- istniejący stereotyp ograniczający rozwój zawodowy i społeczny kobiet (kobieta skupia uwagę i energię na obowiązkach rodzinnych, decyzje kobiet co do aktywności zawodowej i społecznej są uzależnione od wpływu argumentów mężczyzn),
- roszczeniowość postaw klientów wobec GOPS, dostrzegalny rozpad więzi i solidarności sąsiedzkiej, rozluźnienie więzi rodzinnych, coraz częstsze pojawianie się postaw aspołecznych.

ZAGROŻENIA (-)

- niekorzystne prognozy dot. rozwijania się problemów społecznych (niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, alkoholizm lub narkomania, zdarzenia losowe i sytuacja kryzysowa),
- zlecanie samorządom gminnym bez pokrycia finansowego ze środków centralnych nowych zadań, którymi obciążany jest GOPS,
- brak skutecznych rozwiązań uszczelniających system finansowania pomocy społecznej (pobieranie zasiłków z jednoznacznym uzyskiwaniem dochodów z innych źródeł),
- częste zmiany przepisów, kolizje przepisów,
- zła polityka makroekonomiczna,
- nadmierny fiskalizm i biurokracja,
- brak skutecznej polityki pro rodzinnej państwa,
- niekorzystne trendy w masowej kulturze pomijające problemy ludzi niezaradnych, ubogich, starych, niepełnosprawnych, chorych – prowadzące do ich

podobne),
+ trendy w rozwoju infrastruktury odpowiadającej zmieniającym się potrzebom społecznym,
+ korzystne prognozy dotyczące poprawiania się sytuacji osób ubogich, dotkniętych bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

stopniowego wykluczania z życia społecznego,
- wnikające w kulturę zmiany modelu rodziny wielopokoleniowej na jedno-, dwupokoleniową,
- przenikanie z większych miast trendów życia typu „singiel/singielka” będących alternatywą dla zakładania rodziny,
- rosnące przyzwolenie społeczne na różnego rodzaju zachowania dewiacyjne wykazywane przez jednostkę – np. przemoc, lub organizację – np. wywołująca społeczną szkodę niska społeczna odpowiedzialność biznesu,
- dostrzegalne w szerokiej skali (kraju) postawy roszczeniowe wobec państwa i wyuczona bezradność mieszkańców, nasilające się zjawisko pokoleniowego dziedziczenia bezradności,
- brak perspektywicznego myślenia (chętnie podejmowanie pracy na czarno => brak zabezpieczenia na przyszłość => uzależnienie od świadczeń społecznych),
- obecne uzależnienia – przyczyny konfliktów rodzinnych,
- prognozowany "bezruch" w kwestii przemocy domowej.